

Priče iz davnine

Starije željezno doba vrijeme je i promjena u društvu, u kojem se postupno izdvaja vladajući sloj, sačinjen od trgovaca i ratnika, što se odražava i na sadržaju grobova, kako se na izložbi vrlo dobro može vidjeti. Izložena građa reprezentativnošću na najbolji mogući način govori o kulturi toga vremena

Nizu atraktivnih izložbi otvorenih u Zagrebu u proteklom razdoblju pridružila se i ona u Arheološkom muzeju, *Ratnici na razmeđu istoka i zapada*, reprezentativnom građom prezentirajući jedno od najburnijih razdoblja povijesti hrvatskoga prostora. Zahvaljujući suradnji Arheološkog muzeja u Zagrebu s Gradskim muzejom u Varaždinu i Muzejom Slavonije u Osijeku, a uz sudjelovanje Gradskog muzeja Karlovac i Muzeja grada Zagreba, te posuđenoj arheološkoj građi iz muzeja u Sisku, Topuskom, Kutini, Iloku, Vinkovcima, Brdovcu i Samoboru, prvi put uspelo je timu arheologa, u koordinaciji Dubravke Balen-Letunić, na jednom mjestu okupiti i javnosti pokazati arheološku građu starijega željeznog doba, koje je sudeći po izloženom materijalu bilo iznimno na ovom području, njegovih različitih kultura što su se rasprostirale na području kontinentalne Hrvatske, darujući tako Zagrebu jednu od najboljih arheoloških izložbi u proteklom vremenu.

Vrijeme starijeg željeznog doba na našim prostorima zahvaćalo je razdoblje od 8. do 3. stoljeća pr. Kr., a bilo je to doba snažnih promjena u svim aspektima ljudskoga življenja i djelovanja. Razdoblje je to, kako mu i ime govori, sve veće uporabe željeza kao sirovine, što se odražava i na onovremenu materijalnu kulturu, koja poprma nove oblike i stilove dekoracije, kako keramike, tako i nošnje, posebno one vezane uz sloj ratnika, koji u tom vremenu doživljavaju uspon, i njihove ratničke opreme, koja uz različito oruđe i oružje, sadrži i opremu jahačkih konja. Starije željezno doba vrijeme je i promjena u društvu, u kojem se postupno izdvaja vladajući sloj, sačinjen od trgovaca i ratnika, što se odražava i na sadržaju grobova, kako se na izložbi vrlo dobro može vidjeti. Na području sjeverne Hrvatske u tim vremenima promjena iskristaliziralo se pet kulturnih grupa, koje su se, kako pokazuje izložena karta nalazišta, rasprostirale na području od Like, preko sjeverozapadne Hrvatske, pa do krajnjeg istoka Slavonije, kultura Dalj, Martijanec-Kaptol, Buđinjak, Kola-pijani i Japodi, od kojih svaka, uz opća obilježja vremena, pokazuje i specifičnosti. Svaka od njih imala je različit tijek trajanja i razvoj, a uglavnom su zamirale s dolaskom novog stanovništva u vrijeme seoba, jedino su se Japodi, kao i ostala ilirska plemena, uspjeli zadržati do dolaska Rimljana, te nastavili svoj razvoj.

Izložena građa reprezentativnošću na najbolji mogući način govori o kulturi toga vremena. Kao uvod u izložbeni prostor s obiju strana ulaznoga hodnika poput friza na panoi-

ma dana su objašnjenja tipičnih arheoloških pojmova, koji i neupućenijem posjetitelju omogućuju razumijevanje pojedinih izložaka, a s istom namjerom u prvoj dvorani uz projekcije može se vidjeti karta nalazišta, grafikoni trajanja pojedinih kultura i pano na kojem su osnovna objašnjenja razdoblja. U sljedećih pet prostorija izložen je materijal spomenutih kultura, a sačinjavaju ga uglavnom, kako to u arheologiji često biva, sačuvani ostaci grobova, odnosno prilozima koji su pokapani zajedno s pokojnikom. Prvu skupinu izložaka sačinjavaju ostaci daljske kulture, s krajnjeg istoka Hrvatske, među kojima se posebno ističu restaurirani keramički ostaci, te reprezentativan par askosa s drškama u obliku stiliziranih životinja. Pri postavljanju izložbe autorica prostorne koncepcije Renata Waldgoni, želeći posjetiteljima što vjernije pokazati kako je arheološki materijal izgledao u autentičnim

grobnicama, pojedine izložbene prostore podigla je na postamente, koji su joj omogućili izradu provizornih grobnica, što su potom prekrivene staklom. Zamisao je zanimljiva, no na taj način teže je potpuno sagledati pojedine izložke.

Grupa Martijanec-Kaptol, koja je graničila s grupom Dalj, obuhvaćala je prostor sjeverozapadne Hrvatske te je kao nasljednica kasnobrončane kulture polja sa žarama nastavila tradiciju spaljivanja pokojnika, što se odrazilo i na izradi žara ili urni u kojima su ostaci pokapani, pa se na izložbi mogu vidjeti njihovi iznimni primjerci ukrašeni životinjskim ručkama i urezanim dekoracijom. Žumberačka kulturna grupa nazvana Buđinjak, po jednom od lokaliteta, poznata je po dobro istraženim bogato opremljenim grobovima ratnika, a o tome svjedoče izloženi ostaci kaciga, mačeva i ostale ratničke opreme. Posebno je vrijedno što su uz originale izložene i autentične kopije, što omogućuje posjetitelju da ih vidi kako su nekad izgledali. Kultura Klapijana, rasprostranjena na području rijeke Kupe, predstavljena je nizom malih antropomorfnih ljudskih i konjskih figura, dok je kultura Japoda, koji su nastanjivali područje današnje Like, predstavljena osebnim oglavljima i nakitom, koji su pronađeni u ženskim grobovima.

Kao jedina zamjerka postavi zaista atraktivne izložbe mogao bi se možda izdvojiti smještaj legendi, koje su posjetitelju teško dostupne dok gleda izložke. Dobro je ipak što su prevedene i na engleski jezik, što je rijetkost u našim muzejima. No sve je to sitnica u usporedbi s onim što izložba *Ratnici na razmeđu istoka i zapada* može ponuditi posjetitelju svojom zaista reprezentativnom građom.

Antonija Vranić

